

NIEUCZCIWY (89) *ai*

nieuczciwy (65), **nieuściwy** (14), **nieutciwy** (10); *nieuczciwy Mącz* (6), *GórnDworz* (3), *KuczbKat*, *BudNT*, *PapPrPan*, *ModrzBaz* (10), *SkarJedn*, *KochPs*, *SkarŻyw* (10), *StryjKron*, *CzechEp*, *ReszHoz*, *Phil* (2), *LatHar* (5), *RybGęśli*, *WujNT* (2), *SarnStat* (3), *SiebRozmyśl*, *SkarKaz* (2), *SkarKazSej*, *KlonWor*; *nieuściwy GórnRozm*; *nieutciwy KromRozm I*, *GroicPorz* (5), *KarnNap*, *ZapMaz* (3); *nieuczciwy: nieuściwy GliczKsiąż* (2:4), *Leop* (2:4), *BielKron* (3:1), *RejZwierc* (3:4).

W pisowni łącznej (70), *w rozłącznej* (19).

e jasne.

sg m N nieuczciwy (4). ◇ *G nieuczciwego* (3); *-égo* (1), *-(e)go* (2). ◇ *A nieuczciwy* (1). ◇ *f N nieuczciwå* (5). ◇ *G nieuczciw(e)j* (3). ◇ *D nieuczciw(e)j* (1). ◇ *A nieuczciwą* (3). ◇ *I nieuczciwą* (2). ◇ *L nieuczciw(e)j* (1). ◇ *n N nieuczciw(e)* (6). ◇ *G nieuczciw(e)go* (9). ◇ *A nieuczciw(e)* (3). ◇ *I nieuczciwym* (3). ◇ *L nieuczciwym* (1). ◇ *pl N m pers nieuczciwi* (2). *subst nieuczciw(e)* (6). ◇ *G nieuczciwych* (12). ◇ *D nieuczciwym* (1). ◇ *A m pers nieuczciw(e)* (1). *subst nieuczciwé* (11); *-é* (1), *-(e)* (10). ◇ *I m nieuczciw(e)mi* (1). *f nieuczciw(e)mi* (2) *BielKron*, *RejZwierc*, *nieuczciwymi* (1) *Phil*. *n nieuczciwémi* (5) *Mącz* (2), *ModrzBaz*, *SarnStat* (2), *nieuczciwymi* (1) *GroicPorz*; *-émi* (2), *-(e)mi* (3). ◇ *L nieuczciwych* (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII(XVIII) w. s.v. uczciwość.

Niegodny, niepoważany, nieszlachetny, niechwalebny; nie zachowujący się jak należy, nie postępujący według obowiązujących zwyczajów i obyczajów; inhonoratus Mącz, Cn; male feriat Mącz; illiberalis, indecorus, inhonestus, inhonorus, obnoxius Cn (89) : *Mącz* 121b, 158a; *Bo* *táko* *ziemiá* *ztąd* *Micraimem* *przezwaná/* *że* *wniey* *napierwey* *osiadł* *Micraim* *łyn* *Chámá* *onego* *nie* *vcźciwego* *łyn* *Noachowego*. *BudNT* *Hhv*; *Nieprzyaciél* *móy* *ítrwożóny* *Podał* *tył* *nieuczciwy/* *Y* *padł* *ítráchem* *ogárníóny* *KochPs* 12; *Przetoż* *P. Bog* *rádom* *ich* [*sejmikującym w kościołach*] *nie* *błogofławi*; *y* *iáko* *ony* *nievcźciwie* [*!*] *Zydy/* *gniewiáć* *fię* *o* *dom* *fwoy/* *o* *dom* *modlitwy* *y* *czci* *fwey/* *nie* *powrozem/* *ále* *biczem* *żeláznym* *káráć* *ie* *będzie* *SkarKaz* 456b.

W przeciwstawieniu: »uczciwy ... nieuczciwy« (1) *Bo* *fię* *vcźciwych* *ludzi* *ítrzegłá/* *á* *nie* *vcźciwym* *mieyfce* *dawála* *SkarŻyw* [237].

Szeregi: »nieposłuszny a nieuczciwy« (1): *Iełt* [...] *mieyfce/* *do* *ktorego* *mężowie* *niepośłufzne* *á* *nie* *vcźciwe* *żony* *fwę* *wpráwuia* *ReszHoz* 130.

»nietrwały i nieuczciwy« (1): *á* *wízeláka* *przyiaźń/* *wízelákie* *towárzyftwo/* *ktore* *fię* *ná* *cnocie* *nie* *buduię/* *nietrwałę* *y* *nieuczciwe* *bywa*. *Phil* H2.

a. *Zhańbiony, zniestawiony; zasługujący na hańbę i potępienie (o ludziach); inhonoratus Modrz; contaminatus, famosus, infamis, inquinatus, maculosus Cn* (14) :

Wyrażenia: »nieuczciwa nierządnicą« (1): *Bo* *nic* *trzećiego* *nie* *málfz/* *iedno* *ábo* *iełt* *przy* *prawdziwey* *oblubieńcy/* *abo* *przy* *nie* *vcźciwey* *nierządnicy* *SkarJedn* 38.

»nieuczciwa niewiasta, białagłowa« = *kobieta prowadząca się niemoralnie, nierządnicą* [*szyk* 5:1] (5:1): *GliczKsiąż* B8; *Boć* *záplátá* *nieuściwey* *niewiálthy* [*pretium enim scorti*; *céná* *bowiém* *nierządnicę* *WujBib*]/ *ledwie* *ítoi* *zá* *ieden* *chleb* *Leop* *Prov* 6/26, *Prov* 7 *arg*; *W* *obozye* *gdy* *leżeli/*

iaćwne złości y niewłtydliwe wczynki także opilltwa łami przełożeni czynili/ [...] w wánnach fiedząc z nieuczciwemi fie niewáltami [!] obłápiáli iáwnie *BielKron* 398v; *SkarŻyw* 200; *LatHar* 116.

»zloczyńca nieuczciwy« (1): lepiej [...] fię w práwiech ćwiczyc/ krętnych/ świekotliwych/ A przed ładem zloczyńcow łzczyćć nie wczciwych. *RybGęśli* B3.

Szeregi: »niesławny i nieuczciwy« (1): tak fię odmieniáią/ że ktorzi byli we czći y w sławie/ hnet bywáią niesławni y nieuczciwi [*qui in honore et gloria erant, inglorii sint et inhonorati*]. *ModrzBaz* 57.

»nieuczciwy a urodziwy« (1): nápráwili nievczciwą á vrodziwą niewiáftę/ áby táiemnie do niego wżedwży/ o czyłtość fię iego pokuśiła *SkarŻyw* 200.

W przen (3) :

Zwrot: »z nieuczciwego łona się począc, się rodzić« = *być dzieckiem nieślubnym* (1:1): że ci włlytcy ludzie/ kthorzy fye z nyeuczciwego łoná rodzą/ nyemáya być [...] wtákiew wadze/ w yákyey te potrzebá być/ ktorzy według práwego á vczciwego małżeńłtwa rodzą fye. *GliczKsiąż* B4; Coż tedy bękart gdy z nieucćiwego łoná fie pocźnye/ izałz ma być człowyekyem swyetnem *GliczKsiąż* B7v.

Wyrażenie: »z nieuczciwego łoża syn« = *syn nieprawy, bękart* (1): Yákoby Diogenes [...] z nyeuczciwego łoża łynowi gdy ćilkáya kámyeńmi ludzyom fye przykrzył/ rzekł: Wyáruy fye ábys w oycá ktorego nye tráfił *GliczKsiąż* B2v.

a. *W funkcji rzeczownika* (2) :

W połączeniu szeregowym (1): Bo bezboźnych/ nieuczciwych/ drapieźnych/ łwowolnych/ opiłych/ niełpokoynych/ niezdrawych/ niebełpiecznych/ bo iuż obroná áni łtraż Páńłka nád nimi nie chodzi. *RejZwierc* 131v.

Szereg: »nieuczciwy i wszeteczny« (1): Niech fię vkarzą ci nieuczciwi y wżeteczni [...] ktorzy ná feymiki iezdząc zbroyno/ w kościołách nie tylo po ołtarzách depcą/ ále też przed ołtarzmi krew roźlewáią y zábijáią. *SkarKazSej* 681a.

b. *Niegodziwy, niecny, niemoralny, bezwstydy; przynoszący wstyd, ściągający hańbę i potępienie na sprawcę (o czynach, rzeczach itp.); foedus, turpis Vulg, Cn; impudicus, inhonestus, nefarius Modrz; luteus, lutulentus, obscoenus, probrosus, sordidus, teter Cn* (48) : *GroicPorz* k2v; nie z przymuffenia/ ále z dobrej woli/ według Bogá/ áni dla nieucćiwego zyłku [áni dla łzkárádego zyłku *WujNT*]/ ále dobrowolnie *Leop* 1.*Petr* 5/2; *Mącz* 117b, 403d; *GórnDworz* H7v; W Broniewłkich zacnym domu łtrzegá pilnie tego/ Iákoby nikt nie záłtał nic nie vczciwego. *PaprPan* P3; málowánia nieuczciwe/ pieśni wżeteczne/ wełpołek y ztemi ktorzi ie czynią/ niech będą zmiałt wyrzucone. *ModrzBaz* 82v, 32v, 53v; *SkarŻyw* 341, 459; *GórnRozm* D; *SkarKaz* 458b; *KlonWor* 59.

W połączeniach szeregowych (6): kto fie iuż w táki obrzydły/ niewolny/ nieucćiwy/ á zábáwiony żywot wda/ iefliże łłufźnie dobrze połtánowionym człowiekiem zwác go może. *RejZwierc* 105, 19v; pátrzay ábyś iuż grzełzyć przełtał/ á członkow twoich niewydawał potym ná iáką márność/ ná życie niełpráwiedliwe/ niełpoboźne/ y nieutćiwe [!] *KarnNap* D; *SkarŻyw* 293; że ludzie całą chęciá zwykli fie kuśić o rzeczy vczciwe/ powážne/ y przyiemne: łzkárádnymi/ nieuczciwymi/ y łprofnymi brzydząc fie *Phil* B4; *LatHar* 117.

W przeciwstawieniu: »uczciwy ... nieuczciwy« (2): A nye przeciwyą fye to/ gdy piłmo fwyęte powyáda/vtciwe małżeńftwo we wflytkich/ A ludzye powyádáyá: Nievtciwe wkáplanyech? *KromRozm I C2; ModrzBaz 25v.*

Zwrot: »z bydlęty nieuczciwą sprawę miewać« = *uprawiać sodomię* (1): ktorzy rodzicom láia/ y zbydlęty nieucźciwe fprawy miewáia/ máia być śmiercią ftráćeni. *Leop Lev 20 arg.*

Wyrażenia: »dom nieuczciwy« = *dom publiczny* (1) fpifał łobie wfzytki wfzetczne niewiáfty/ w domach nieucźciwych: y zá káždá z nich/ ofiárę modlitwy fwey goráçey ofiárował Panu Bogu. *SkarŻyw 106.*

»nieuczciwa myśl« [szyk 2:2] (4): wnet fię ferce ie⁸⁰ do tak fprofney myśli y żádzey fklóniło: ták ífz fię corki fwey zápálczywie rozmiłował/ y otworzył iey nieucźciwe myśli fwoie *SkarŻyw 487, 293, 445; LatHar 588.*

»nieuczciwa poządliwość, żádzá« [szyk 1:1] (1:1): *GórnDworz Mm3v; Ieden Egipcyánin do niektorey vcźciwey niewiáfty żony Pártheniká/ w nieucźciwą poządliwość vpadł SkarŻyw 35.*

»nieuczciwa rzecz« [szyk 7:3] (10): *GliczKsiąż E3; Bo nie vcźciwa rzecz íeft [Foedum est enim; Bo to fromotá WujBib] v Aflyriyczkow/ gdyby niewiáftá pośmiewáá fie z mężá Leop Iudith 12/11, 1.Cor 7/36; iáko żadney nieucźciwey rzeczy nie prágnie/ telko tego ízby kiedy ofóbno mógł fie [z panną] námwóić. GórnDworz Bb4; KuczbKat 320; RejZwierc 74; Ktora rzecz íeft ku vcźynieniu fprofna/ tá y ku mowieniu y ku myśleniu íeft nieucźciwa [quod facere turpe, id et loqui et cogitare inhonestum]. ModrzBaz 10v, 25v; StryjKron 562; Phil B4.*

»słowo nieuczciwe« = *niemoralna propozycja* (1): Był młódzieniec kwitnáçey y piękney vrody/ á práwie z oczu iego/ iáko mowia/ cnotá pátrzyłá. Ieden fłáfiad iego nie podły/ iednym fłowem nieucźciwym wkráść fię weń chćiał *SkarŻyw 459.*

»nieuczciwa sprawa« [szyk 1:1] (2): A wfzytki ine fzkodliwe przypadki/ iáko ty gniewy/ ty zwády/ ty nieucźciwe wfzytki fprawy y biefiády precz [...] od fiebie odrzućić móże. *RejZwierc 74v, 19v.*

Szeregi: »nieuczciwy abo niebezpieczny« (1): Przeciwo Szoftemu [przekazaniu]. CVdzołftwo/ y wfzelki fpořob nieczyřtořci vcźynkowe. Dotykánie nierzádne kogořkolwiek. Táńce nieucźciwe ábo niebeřpieczne. *LatHar 116.*

»niepotrzebny a nieuczciwy« (1): A ták poćciwego á ftałego cřłowieká iuř áni krzywda/ iuř áni zwádá/ iuř áni gniew/ áni żadna rzecz niepotrzebná á nie vcźciwa nigdy go ruřzyć nie móże *RejZwierc 74.*

»nierzádny i nieuczciwy« [szyk 1:1] (2): Lecz iáko nierzádne y nie vcźciwe íeft małżeńftwo oycá z corká/ [...] ták teř nie vcźciwe y nierzádne íeft małżeńftwo mnichá z mniřzká/ ábo księdzá z iákářkolwiek białáglowá. *WujNT 782.*

»nieuczciwy i niewstydlivy« (1): íz tym zákazánim cudzołftwá wfzyřtkie rzeczy nieucźciwe y niewřtydlive/ fá zákazáne *KuczbKat 320.*

»nieuczciwy i rozpustny« (1): oddal odemnie poządliwość/ á myśli nieucźciwey y rořpuřtney nie poddaway mię. *LatHar 588.*

»sprosny a (i) nieuczciwy« (4): *Heliogábálus [...] ktory żadney godzinki nie opuřcił/ áby był iákiey fprofney á nieucźciwey krotofile nie wymyřlił RejZwierc 102v; ktoregoby dzieći w vcźciwořci*

miály/ wftydály się go y obawály/ á nieśmiály przed nim nic takowego mowić áni czynić/ coby było fprośnego á nie vcźciwego [*quod turpe ac inhonestum esset*]. *ModrzBaz* 11, 25v, 137v.

»szalony i nieuczciwy« (1): wnet fię fędzia ślicznością iey/ w fzałoną y nieucźciwą myśl vwichłał. *SkarŻyw* 445.

»szkarady i nieuczciwy« (1): ále od przedfięwzięcia moiego ktorymem fię iuż po włyftkim Świecie [...] ofławił [...] zda mi fię rzecz fzkárada/ y nie vcźciwa przeftać. *StryjKron* 562.

»szkodliwy i nieutciwy« (1): gry fzkodliwych y nieutciwych iáko karth/ koftek/ y innych ktoreby fye niegodźiły/ zábraniác *GroicPorz* b4.

»wszeteczny i nieuczciwy« (1): kthora [*nadobna wspaniłość*] ma być iáko krzyftał przeźroczyfta/ nicz do fiebie áni wfzetecznego/ áni nieucźciwego nie przypufzczáiąc *RejZwierc* 54.

»zbytني albo nieuczciwy« (1): [*Grzechy przeciw dziewiętemu przykazaniu bożemu*] Zbytnie ábo nieucźciwe/ ábo złym fercem wymyślone/ [...] ftroie/ y głádenia/ od kogokolwiek. *LatHar* 118.

»zły a nieucźciwy« (1): áby [...] rzeczy fie złych á nie vcźciwych przed nimi [*rodzice przed dziećmi*] chronili *GliczKsiąż* E3.

c. *Obrażliwy, urągający, obelżywy, uwłaczający (o słowach i tekstach); inordinatus JanStat; fescenmnus, flagitiosus, foedus, lutulentus, obscoenus Cn* (19) : [*Rapsak*] obległ Ieruzálem/ poławfzy pirwey lifty Ezechiałzowi z wielką groźbą nieucźciwe. *BielKron* 89v, 218v; áby żaden pozwu nieucźciwego y fłów/ któreby czyiéy pocźciwości y dobréy fławie dotykáć miály/ [...] wnosić/ [...] nie śmiał *SarnStat* 141.

W połączeniu szeregowym (1): gdy iedná ftroná [...]. naiedzie drugą ftronę przy fádzie fłowy nieutciwymi/ fwarliwymi/ niefławę niofácemi/ ná then czás gdy przą s fobą máią *GroicPorz* c3v.

Wyrażenie: »nieuczciwe słowo« = *wyzwisko, obelga; maledictum, verbi improbitas Modrz; turpe verbum Cn* [w tym: *zada(wa)ć [komu]* (5)] [*szyk 9:6*] (15): *GliczKsiąż* Ev; Náđ to dgyby [!] kto komu leż/ álbo inne nieutciwe fłowo zádał *GroicPorz* k3v, c3v, i2; *BielKron* 105v; *Maledice, Złorzeczliwie/ Nievcźciwemi* słowy. *Maledice* alicui insustare, Nie vcźciwemy słowy ná kogo powftáć. *Mącz* 205c; *Powodowá* ftroná áby fie fámą prawdą podpierała/ vcźciwa rzecz ieft: ále láianiem y nieucźciwemi słowy fię pufzczáć [*conviciis autem et maledictis indulgere*] fprośna y nieludzka. *ModrzBaz* 95, 10v; *CzechEp* 53; *ZapMaz II G* 78/380v, 97/90; *SarnStat* 1163, 1285; *Lecz złośliwi kátowie/ przyftępić* nie dáli/ *Pcháiąc* cię [*Jezusa*] nie vcźciwéc fłowá zádawáli. *SiebRozmyśl* H3v.

Szeregi: »przykry i nieuczciwy« (1): owfzem zá fámó Ráchá fłowo przykre y nieucźciwe kaźń náznáczył etc. *CzechEp* 53.

»zły a nieuczciwy« (1): naprzod namowiwszy mu złych szłow mowiaćz iemu skurwyszynu złodzieiu y inszych szłow nieuthczuiuch zádaiącz iemu [...] thych złych a nieuthczuiuch szłow nadawsy iako przedthym złodzieiaiaćz skurwisynaiącz wywoływaiącz *ZapMaz II G* 78/381.

»nieuczciwy a zwadliwy« (1): iefliby iedná ftroná drugą [...] fłowy iákiémi nie vcźciwémi á zwadliwémi nágrawála *SarnStat* 1163.

Synonimy: *niechwalebny, niegodny, niepoważny, nieprzystojny, nieślachetny; a. osławiony, swowolny, wszeteczny, zhańbiony; b. bezwstydlivy, haniebny, nieobyczajny, plugawy, sprośny, sromotny, szkarady; c. obelżywy, przykry, sprośny, szkarady, zelżywy, zły.*

Cf **NIEUCZLIWY, UCZLIWY**

KK